

กิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์โดยใช้ชุมชนนิคมทุ่งโพธิ์ทะเลเป็นฐาน เพื่อพัฒนาความตระหนักรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 จังหวัดกำแพงเพชร

HISTORICAL LEARNING ACTIVITIES USING THE NIKHOM THUNGPHOTHALE COMMUNITY TO
DEVELOP LOCAL HISTORICAL AWARENESS AMONG FIFTH-GRADE STUDENTS IN KAMPHAENG
PHET PROVINCE.

กาญจนา ศรีสวัสดิ์มิ่งคล¹, วลัยภัส สุขสวัสดิ์²

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

Kanjana Srisawatmongkol¹, Wanlapach Suksawas²

Faculty of Education, Naresuan University

Corresponding Author E-mail : kanjanas67@nu.ac.th¹, wanlapachs@nu.ac.th²

(Received : March 10, 2026; Edit : March 27, 2026; accepted : March 29, 2026)

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัญหาการจัดการเรียนรู้รายวิชาประวัติศาสตร์ในกลุ่มโรงเรียนนิคมทุ่งโพธิ์ทะเล จังหวัดกำแพงเพชร และ 2) พัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์โดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อส่งเสริมความตระหนักรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ดำเนินการวิจัยตามระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพแบบพัฒนา (Qualitative Developmental Research) โดยใช้แนวทางการเรียนรู้บนฐานชุมชน (Community-based Learning) เป็นกรอบในการออกแบบกิจกรรม กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักเลือกแบบเจาะจง ประกอบด้วย ครูผู้สอนประวัติศาสตร์ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 และปราชญ์ชุมชน เครื่องมือวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกตภาคสนาม การสนทนากลุ่ม และการบันทึกสะท้อนคิด วิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงธีม (Thematic Analysis) และตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลตามเกณฑ์ของ Lincoln & Guba ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพปัญหาสำคัญในการจัดการเรียนรู้ประกอบด้วย 3 ประเด็นหลัก ได้แก่ (1) การครอบงำของการจัดการเรียนรู้แบบดั้งเดิมที่เน้นการบรรยายเนื้อหา (2) การขาดการเชื่อมโยงเนื้อหาต่อกับบริบทและแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น และ (3) การขาดโอกาสในการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง ส่งผลให้ผู้เรียนขาดความเข้าใจเชิงลึกและความผูกพันกับประวัติศาสตร์ชุมชน 2) รูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นภายใต้ชื่อ “Nikhom Historical Learning Model (NHLM)” ประกอบด้วย 5 ฐานการเรียนรู้เชิงรุก ได้แก่ (1) นักสืบประวัติศาสตร์ท้องถิ่น (2) เรื่องเล่าจากหลวงตา (3) นักสำรวจสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ (4) ยุวชนคนรักถิ่น และ (5) นักเขียนบทละครประวัติศาสตร์ โดยบูรณาการแหล่งเรียนรู้ในชุมชนเป็นฐานสำคัญ และ 3) ผลการนำรูปแบบไปใช้พบว่า นักเรียนมีพัฒนาการความตระหนักรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นครอบคลุม 4 มิติ ได้แก่ มิติด้านการรับรู้ (Cognitive Awareness) มิติด้านความรู้สึกผูกพัน (Affective Awareness) มิติด้านอัตลักษณ์และความภาคภูมิใจ (Identity Awareness) และมิติด้านการถ่ายทอด (Communicative Awareness) การวิจัยมีข้อเสนอแนะว่า รูปแบบ NHLM เป็นนวัตกรรมการศึกษาที่ช่วยเปลี่ยนผ่านผู้เรียนจากผู้รับความรู้สู่ผู้ร่วมสร้างและสืบสานประวัติศาสตร์ท้องถิ่นอย่างเป็นรูปธรรม สถานศึกษาควรส่งเสริมการใช้ปราชญ์ชาวบ้านและแหล่งเรียนรู้ในชุมชนเป็นฐานในการจัดประสบการณ์เรียนรู้เพื่อสร้างความหมายและจิตสำนึกท้องถิ่นอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ : การเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน, กิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น, ความตระหนักรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น

Abstract

This research aimed to: 1) investigate the problems of history instruction in the Nikhom Thung Pho Thale school group, Kamphaeng Phet Province, and 2) develop a community-based history learning model to enhance local historical awareness among Grade 5 students. The study employed a Qualitative Developmental Research design, utilizing Community-Based Learning (CBL) as the conceptual framework. Key informants, selected through purposive sampling, included history teachers, Grade 5 students, and community sages. Research instruments comprised in-depth interviews, field observations, focus group discussions, and reflective journals. Data were analyzed using thematic analysis, with trustworthiness ensured according to Lincoln & Guba's criteria of credibility, dependability, confirmability, and transferability. The findings revealed that 1) Instructional problems involved three main themes: (1) the dominance of traditional teacher-centered lecture approaches, (2) a lack of integration between content and local community contexts, and (3) a deficiency in experiential learning opportunities, leading to a lack of deep understanding and engagement with local history. 2) The developed learning model, titled the "Nikhom Historical Learning Model (NHLM)," comprises five active learning stations: (1) Local History Detectives, (2) Tales from the Abbot, (3) Sacred Site Explorers, (4) Community Preservation Youth, and (5) Historical Playwrights, integrating local community sites as core learning resources. 3) Implementation results demonstrated that students achieved comprehensive development in local historical awareness across four interconnected dimensions: cognitive, affective, identity, and communicative awareness. The research suggests that the NHLM serves as an educational innovation that effectively transforms students from passive recipients into active preservers of local history. Schools are encouraged to integrate community sages and local sites into the curriculum to foster meaningful learning and a sustainable sense of local identity.

Keywords : Community-Based Learning, Local History Learning Activities, Local Historical Awareness.

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การศึกษาในศตวรรษที่ 21 เผชิญกับพลวัตความท้าทายที่ซับซ้อนทั้งในมิติเศรษฐกิจ สังคม และอุบัติการณ์ของเทคโนโลยี ส่งผลให้กระบวนการจัดการศึกษาจำเป็นต้องเร่งรัดการพัฒนาผู้เรียนให้มีสมรรถนะเท่าทันการเปลี่ยนแปลงระดับโลก โดยองค์การ (UNESCO, 2017) ได้ระบุว่า “การตระหนักรู้ในตนเอง” (Self-awareness) เป็นสมรรถนะแกนกลางสำคัญในการพัฒนาที่ยั่งยืน ผ่านความสามารถในการสะท้อนคิดบทบาทของตนเองและการเชื่อมโยงอัตลักษณ์ส่วนบุคคลเข้ากับบริบทสังคมที่กว้างขึ้น สอดรับกับแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560–2579 ที่มุ่งเน้นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ควบคู่กับการธำรงรักษาเอกลักษณ์ชาติ และการบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs, 2030) โดยเฉพาะมิติการสร้างโอกาสทางการเรียนรู้ที่ทรงคุณภาพและเท่าเทียม ในการนี้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา โดยเฉพาะ “วิชาประวัติศาสตร์” จึงทวีบทบาทสำคัญในฐานะเครื่องมือทางปัญญาเพื่อการสืบค้นรากเหง้า การสร้างสรรค์อัตลักษณ์ และการปลูกฝังจิตสำนึกพลเมือง แต่อย่างไรก็ตาม สภาพการณ์จัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ในปัจจุบันกลับเผชิญภาวะติดตันจากการเน้นการถ่ายทอดเนื้อหาเชิงปฏิฐานนิยมที่ตัดขาดจากบริบทจริงของผู้เรียน ส่งผลให้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นซึ่งเป็นรากฐานแห่งวิถีชีวิตและความเชื่อ ถูกทอดทิ้งความสำคัญและไม่ได้นำมาใช้เป็นฐานทรัพยากรการเรียนรู้เพื่อสร้างความหมายเชิงลึกอย่างเพียงพอ

ในบริบทของ “ชุมชนนิคมทุ่งโพธิ์ทะเล” จังหวัดกำแพงเพชร ถือเป็นพื้นที่ที่มีนัยสำคัญเชิงประวัติศาสตร์ในฐานะรูปธรรมของนโยบายรัฐด้านการจัดสรรที่ดินและการตั้งถิ่นฐาน สะท้อนถึงยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศเชิงโครงสร้างทั้งในมิติเศรษฐกิจและวัฒนธรรม พื้นที่แห่งนี้จึงมิได้เป็นเพียงชุมชนระดับหมู่บ้าน แต่เป็น “จารึกที่มีชีวิต” ที่ฉายภาพการผสมผสานของวิถีชีวิตและความเชื่อของผู้อยู่อย่างเป็นระบบ โดยมีต้นทุนทางวัฒนธรรมที่สำคัญ เช่น วัดแปดอ้อม และศาลเจ้าพ่อปู่ตา ซึ่งเป็นศูนย์รวมศรัทธาและร่องรอยทางประวัติศาสตร์ที่ควรค่าแก่การจัดการเรียนรู้ อย่างไรก็ตาม จากการสืบค้นบริบทใน “กลุ่มโรงเรียนนิคมทุ่งโพธิ์ทะเล” กลับพบว่าการจัดการเรียนรู้อย่างยืดยาวติดกับตำรา ขาดการเชื่อมโยงกับนิเวศการเรียนรู้ในท้องถิ่น และขาดการจัดประสบการณ์เชิงประจักษ์จากแหล่งเรียนรู้จริง ปัญหาดังกล่าวสะท้อนถึงช่องว่างทางความรู้ที่ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นยังไม่ถูกเรียบเรียงอย่างเป็นระบบ และขาดนวัตกรรมการเรียนรู้ที่เหมาะสม การสืบค้นและทำความเข้าใจ “สภาพปัญหาของการจัดการเรียนรู้” ในพื้นที่อย่างลึกซึ้งจึงเป็นขั้นตอนสำคัญเพื่อนำไปสู่การทลายข้อจำกัดของการเรียนรู้แบบเดิม (สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1)

ในเชิงมิโนทาค์ การจัดการเรียนรู้บนฐานชุมชน (Community-based Learning: CBL) จึงเป็นนวัตกรรมเชิงกระบวนการที่มีความสอดคล้องอย่างยิ่งกับบริบทของนิคมทุ่งโพธิ์ทะเล เนื่องจากสามารถเปลี่ยน “ทุนทางสังคม” ให้กลายเป็นห้องเรียนเชิงปฏิบัติการที่สอดคล้องกับแนวคิดการเรียนรู้จากประสบการณ์ (Experiential Learning) และการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) การนำทรัพยากรเหล่านี้มาเป็นฐานในการ “พัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์” จึงเป็นกลยุทธ์สำคัญในการสร้างความหมายใหม่ให้กับผู้เรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ซึ่งเป็นวัยที่มีพัฒนาการทางสติปัญญาพร้อมต่อการสืบเสาะเหตุผลเชิงประวัติศาสตร์ (สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 2) ด้วยเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมุ่งพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์โดยใช้ชุมชนนิคมทุ่งโพธิ์ทะเลเป็นฐาน เพื่อยกระดับความตระหนักรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ให้ผู้เรียนเกิดความภาคภูมิใจในรากเหง้า และสามารถสื่อสารอดีตสู่ปัจจุบันได้อย่างมีความหมาย อันจะนำไปสู่การบ่มเพาะพลเมืองที่มีคุณภาพผู้เห็นคุณค่าของท้องถิ่นอย่างยั่งยืนในบริบทสังคมไทยสืบไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาของการจัดการเรียนการสอนรายวิชาประวัติศาสตร์ในกลุ่มโรงเรียนนิคมทุ่งโพธิ์ทะเล ตำบลนิคมทุ่งโพธิ์ทะเล จังหวัดกำแพงเพชร
2. เพื่อพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์โดยใช้ชุมชนนิคมทุ่งโพธิ์ทะเลเป็นฐาน เพื่อพัฒนาความตระหนักรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 จังหวัดกำแพงเพชร

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพแบบพัฒนา (Qualitative Developmental Research) โดยใช้แนวคิดการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้บนฐานชุมชน (Community-based Learning Design) โดยมีวิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก

- กลุ่มที่ 1 กลุ่มผู้มีประสบการณ์ด้านการจัดการเรียนการสอนรายวิชาประวัติศาสตร์ในโรงเรียน จำนวน 4 คน
- กลุ่มที่ 2 นักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนนิคมสร้างตนเอง 3 (แปดอ้อม) จังหวัดกำแพงเพชร ปีการศึกษา 2568 จำนวน 8 คน (กลุ่มเป้าหมายหลัก)
- กลุ่มที่ 3 ผู้ให้ความรู้หรือปราชญ์ชุมชน/ผู้นำชุมชน จำนวน 5 คน

วิธีการดำเนินงานวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพแบบพัฒนา (Qualitative Developmental Research) โดยใช้แนวคิดการจัดการเรียนรู้บนฐานชุมชน (Community-based Learning: CBL) เป็นกรอบในการออกแบบกิจกรรม และใช้แนวทางการวิจัยเชิงออกแบบ (Design-Based Research: DBR) เป็นกรอบในการดำเนินการวิจัย เพื่อพัฒนา ทดลองใช้ และปรับปรุงรูปแบบการเรียนรู้ในบริบทจริงอย่างเป็นระบบ โดยแบ่งการดำเนินงานออกเป็น 4 ระยะหลัก ได้แก่

ระยะที่ 1 การวิเคราะห์ปัญหาและบริบท

1) ศึกษาสภาพปัญหาการจัดการเรียนการสอนรายวิชาประวัติศาสตร์ในกลุ่มโรงเรียนนิคมทุ่งโพธิ์ทะเล โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มที่ 1 ผู้มีประสบการณ์ด้านการจัดการเรียนการสอนรายวิชาประวัติศาสตร์ จำนวน 4 คน ประกอบด้วย ครูผู้สอนจากโรงเรียนนิคมสร้างตนเอง 1 (ทุ่งโพธิ์ทะเล) โรงเรียนนิคมสร้างตนเอง 2 (บ่อทอง) โรงเรียนนิคมสร้างตนเอง 4 (บ้านใหม่ศรีอุบล) และโรงเรียนนิคมสร้างตนเอง 5 (สระเตย) โรงเรียนละ 1 คน และกลุ่มที่ 2 นักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนนิคมสร้างตนเอง 3 (แปดอ้อม) จังหวัดกำแพงเพชร ปีการศึกษา 2568 จำนวน 8 คน โดยมีขอบเขตของเนื้อหาแบ่งออกเป็น 6 ประเด็นประกอบด้วย ด้านผู้สอน, ด้านผู้เรียน, ด้านเนื้อหาที่สอน, ด้านสื่อวัตกรรมการ/แหล่งเรียนรู้, ด้านการจัดการเรียนรู้, ด้านบริบทหรือสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ ใช้เครื่องมือวิจัย ได้แก่ การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เพื่อวิเคราะห์สภาพปัญหาและบริบท

2) ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกของกลุ่มครูและนักเรียน โดยใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงธีม (Thematic Analysis) ตามแนวทางของ Braun และ Clarke (2006) เพื่อสังเคราะห์ประเด็นสำคัญที่สะท้อนสภาพปัญหาการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ในบริบทของกลุ่มโรงเรียนนิคมทุ่งโพธิ์ทะเลอย่างเป็นระบบ

ระยะที่ 2 การออกแบบและพัฒนา

ผู้วิจัยดำเนินการออกแบบและพัฒนารูปแบบการเรียนรู้ประวัติศาสตร์โดยใช้ชุมชนนิคมทุ่งโพธิ์ทะเลเป็นฐาน โดยอาศัยผลการวิเคราะห์ปัญหาและบริบทจากระยะที่ 1 เป็นพื้นฐานในการออกแบบกิจกรรมและเครื่องมือวิจัยให้สอดคล้องกับบริบทจริงของผู้เรียนและชุมชน ดังนี้

1) ศึกษาบริบทของชุมชนนิคมทุ่งโพธิ์ทะเล

ผู้วิจัยดำเนินการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของชุมชน แหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ และภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อใช้เป็นฐานในการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ โดยเก็บข้อมูลจากกลุ่มที่ 3 ผู้ให้ความรู้หรือปราชญ์ชุมชน/ผู้นำชุมชน จำนวน 5 คน โดยใช้เครื่องมือ ได้แก่ การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ชุมชน ความเชื่อ วัฒนธรรม และแหล่งเรียนรู้สำคัญ เช่น วัดแปดอ้อม และศาลเจ้าพ่อปู่ดำ ซึ่งสอดคล้องกับบริบทของผู้เรียนในพื้นที่

2) ออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ 5 ฐาน

ผู้วิจัยออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ภายใต้รูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน โดยกำหนดกระบวนการเรียนรู้ผ่านกิจกรรม 5 ฐาน ได้แก่ ฐานที่ 1 กิจกรรม: นักสืบประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ฐานที่ 2 กิจกรรม: เรื่องเล่าจากหลวงตาเจ้าอาวาส ฐานที่ 3 กิจกรรม: นักสำรวจสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ ฐานที่ 4 กิจกรรม: ยุวชนคนรักถิ่น และฐานที่ 5 กิจกรรม: นักเขียนบทละครประวัติศาสตร์ โดยกิจกรรมทั้ง 5 ฐานได้รับการออกแบบให้สอดคล้องกับแนวคิดการจัดการเรียนรู้บนฐานชุมชน (Community-based Learning: CBL) เน้นการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง (Experiential Learning) ผ่านการลงพื้นที่และปฏิบัติจริง และการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ร่วมกับแนวคิดการแสดงบทบาทสมมติ (Role-Playing)

3) พัฒนาเครื่องมือวิจัยและสื่อการเรียนรู้

ผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนในการดำเนินการวิจัยตามระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งมุ่งเน้นการเก็บข้อมูลเชิงลึกจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก โดยผู้วิจัยได้พัฒนาเครื่องมือวิจัยที่ใช้ในการวิจัยที่มีความหลากหลาย และความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย (Creswell, 2013) เช่น การสังเกต (Observation), การสนทนากลุ่ม (Focus group), บันทึกภาคสนาม (Field note) และการสะท้อนคิด (Reflection journal) ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการพัฒนาเครื่องมือวิจัยตามขั้นตอนวิธีการดังนี้

1. ศึกษาเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อกำหนดกรอบแนวคิดของการวิจัย เพื่อใช้เป็นพื้นฐานในการสร้างคำถาม เครื่องมือ และกิจกรรม

2. ออกแบบเครื่องมือแต่ละประเภท ให้ครอบคลุมเนื้อหาและวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยเลือกใช้เครื่องมือที่เหมาะสมกับลักษณะข้อมูล ได้แก่ แนวคำถามการสนทนากลุ่มย่อย แบบสังเกตแบบมีส่วนร่วม แบบการสะท้อนคิด (Reflection journal) และชุดกิจกรรมการเรียนรู้

3. ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา โดยนำเครื่องมือทั้งหมดเสนอให้ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบพิจารณาให้ความเห็น และเสนอแนะเพื่อแก้ไขปรับปรุงให้เหมาะสม โดยอ่าน ตรวจสอบ และให้ข้อเสนอแนะด้านความเหมาะสมของคำถามและความเชื่อมโยงกับวัตถุประสงค์การวิจัย

4. ปรับปรุงเครื่องมือ ตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิให้มีความชัดเจน สอดคล้องกับกลุ่มเป้าหมาย และสามารถใช้ได้จริงในภาคสนาม

ระยะที่ 3 การนำไปใช้

ในระยะนี้ผู้วิจัยดำเนินการนำรูปแบบการเรียนรู้ประวัติศาสตร์โดยใช้ชุมชนนิคมทุ่งโพธิ์ทะเลเป็นฐานที่พัฒนาขึ้นในระยะที่ 2 ไปทดลองใช้กับกลุ่มเป้าหมายในบริบทจริง เพื่อศึกษาผลของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงประจักษ์สำหรับการสะท้อนผลและปรับปรุงรูปแบบในระยะถัดไปตามแนวทางของการวิจัยเชิงออกแบบ (Design-Based Research: DBR) ที่ประกอบด้วย 1.การเตรียมความพร้อมและการประสานงาน 2.การทดลองใช้กิจกรรมการเรียนรู้ในบริบทจริง ที่เน้นการเรียนรู้ทั้งในห้องเรียนและแหล่งเรียนรู้จริงในชุมชน 3.การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลระหว่างการจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง โดยใช้วิธีการและเครื่องมือที่หลากหลาย เช่น การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) การสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group) เป็นการสนทนากลุ่มย่อยกับ การวิเคราะห์ชิ้นงาน (Artifact analysis) ในกิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น เรื่อง ประวัติศาสตร์ชุมชนนิคมทุ่งโพธิ์ทะเล เพื่อสะท้อนความตระหนักรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ในเรื่องประวัติศาสตร์ชุมชนนิคมทุ่งโพธิ์ทะเล ครอบคลุม 4 มิติคือ 1.การรับรู้ (Cognitive awareness) 2.ความรู้สึกผูกพัน (Affective awareness) 3. อัตลักษณ์/ความภาคภูมิใจ (Identity awareness) และ 4.การถ่ายทอด (Communicative awareness) ซึ่งในระหว่างการดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ มีการวัดและประเมินผลควบคู่ไปกับการทำกิจกรรม โดยอ้างอิงแนวคิดการประเมินของ (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, 2560) ได้แก่ การประเมินขณะเรียนรู้ (Assessment as Learning) และการประเมินผลการเรียนรู้ (Assessment of Learning) ผ่านการใช้เครื่องมือที่หลากหลาย และเก็บข้อมูลนักเรียนขณะทำกิจกรรม, การตรวจใบงาน/ผลงานนักเรียน เช่น ใบงานนักสืบประวัติศาสตร์ท้องถิ่น, ผลการแสดงบทบาทสมมติ, ผลงานการนำเสนอของนักเรียน นอกนี้ผู้วิจัยใช้เทคนิคการให้ผลสะท้อนคิด เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ที่มีความหมาย หลังจากการดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้

ระยะที่ 4 การสะท้อนผลและปรับปรุง

ในระยะนี้ ผู้วิจัยดำเนินการสะท้อนผลและปรับปรุงรูปแบบการเรียนรู้จากข้อมูลที่ได้ จากระยะที่ 3 เพื่อพัฒนาให้รูปแบบมีความสมบูรณ์และเหมาะสมกับบริบทมากยิ่งขึ้น โดยมีขั้นตอนคือ 1) วิเคราะห์ข้อมูล (Data Analysis) ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพโดยใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงธีม (Thematic Analysis) ตามแนวทางของ Braun และ Clarke (2006) เพื่อสังเคราะห์ประเด็นสำคัญเกี่ยวกับพฤติกรรมการณ์การเรียนรู้และการพัฒนาของผู้เรียน 2) สะท้อนผลร่วมกับผู้เกี่ยวข้อง (Reflection) 3) ปรับปรุงกิจกรรม 4) สังเคราะห์เป็นรูปแบบการเรียนรู้ (Model Development) สังเคราะห์ ผลการวิจัยทั้งหมดเพื่อพัฒนาเป็นรูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์โดยใช้ชุมชนนิคมทุ่งโพธิ์ทะเลเป็นฐานที่มีความสมบูรณ์ ซึ่งสามารถอธิบายองค์ประกอบ กระบวนการ และผลลัพธ์ของการเรียนรู้ได้อย่างเป็นระบบ

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพโดยใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงธีม (Thematic Analysis) ตามแนวทางของ Braun และ Clarke (2006) ซึ่งเป็นกระบวนการวิเคราะห์ข้อมูลอย่างเป็นระบบ เพื่อค้นหารูปแบบความหมายร่วมจากข้อมูลที่ได้จากการสังเกต การสนทนากลุ่ม การสะท้อนคิด บันทึกภาคสนาม และชิ้นงานของผู้เรียน โดยมีงออธิบายพัฒนาการของผู้เรียนตามกรอบความตระหนักรู้ทางประวัติศาสตร์ 4 มิติ ได้แก่ การรับรู้ ความรู้สึกผูกพัน อัตลักษณ์/ความภาคภูมิใจ และการถ่ายทอด การวิเคราะห์ข้อมูลดำเนินการ 6 ขั้นตอน ได้แก่ 1. Familiarization: การทำความเข้าใจกับข้อมูล 2. Coding: การสร้างรหัสข้อมูล 3. Theme Construction: การสร้างธีม 4. Review: การตรวจสอบความสอดคล้องของธีม 5. Define: การกำหนดความหมายของธีม 6. Report: การรายงานผลพร้อมหลักฐาน

ตรวจสอบข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ได้ดำเนินการตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลตามเกณฑ์ของ Lincoln and Guba (1985) ซึ่งประกอบด้วย 4 ด้าน ได้แก่ 1. Credibility (ความน่าเชื่อถือของข้อมูล) โดยใช้การตรวจสอบข้อมูลจากหลายแหล่ง (Triangulation) 2. Dependability (ความสอดคล้องของกระบวนการวิจัย) โดยใช้การตรวจสอบย้อนกลับของกระบวนการ (Audit Trail) 3. Confirmability (ความเป็นกลางของข้อมูล) โดยใช้การสะท้อนตนเองของผู้วิจัย (Reflexivity) และ 4. Transferability (การถ่ายโอนผลการวิจัย) โดยใช้การพรรณนาบริบทอย่างละเอียด (Thick Description) (Lincoln & Guba, 1985)

ผลการวิจัย

ผู้วิจัยได้แบ่งผลการวิจัยออกเป็น 3 ประเด็นหลัก ดังนี้

ตอนที่ 1 สภาพปัญหาและบริบท

จากการศึกษาสภาพปัญหาการจัดการเรียนการสอนรายวิชาประวัติศาสตร์ในกลุ่มโรงเรียนนิคมทุ่งโพธิ์ทะเล จังหวัดกำแพงเพชร โดยมีขอบเขตของเนื้อหาแบ่งออกเป็น 6 ประเด็น ได้แก่ ด้านผู้สอน ด้านผู้เรียน ด้านเนื้อหาที่สอน ด้านสื่อ นวัตกรรม/แหล่งเรียนรู้ ด้านการจัดการเรียนรู้ และด้านบริบทหรือสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ พบว่า ในด้านผู้สอนยังคงเน้นการจัดการเรียนรู้แบบบรรยายและยึดตำราเป็นหลัก อันเป็นผลมาจากข้อจำกัดด้านเวลา ภาระงาน และความไม่ต่อเนื่องของครูผู้สอน ส่งผลให้การเรียนรู้ขาดความหลากหลายและไม่เอื้อต่อการพัฒนาทักษะการคิดของผู้เรียน ขณะที่ด้านผู้เรียนพบว่ายังขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ท้องถิ่น และมีทัศนคติเชิงลบต่อรายวิชา เนื่องจากการเรียนรู้เน้นการท่องจำและไม่เชื่อมโยงกับบริบทชีวิตจริง อย่างไรก็ตาม ผู้เรียนมีแนวโน้มสนใจมากขึ้นเมื่อได้เรียนรู้ผ่านสื่อหรือประสบการณ์ที่ใกล้ตัว ในด้านเนื้อหาพบว่ามีลักษณะเป็นนามธรรมและไม่เชื่อมโยงกับบริบทท้องถิ่น ทำให้ผู้เรียนเรียนเพื่อการสอบมากกว่าการทำความเข้าใจ ขณะที่ด้านสื่อ นวัตกรรมและแหล่งเรียนรู้อย่างคงพึ่งพาหนังสือเรียนและสื่อสำเร็จรูปเป็นหลัก โดยขาดการพัฒนาสื่อที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ท้องถิ่นโดยตรง และยังไม่ได้ใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชนอย่างเต็มศักยภาพ นอกจากนี้ ด้านการจัดการเรียนรู้พบว่าครูยังใช้รูปแบบการสอนแบบเดิม ขาดกิจกรรมที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้เรียน ขณะที่แนวทางที่เหมาะสมควรมุ่งสู่การจัดการเรียนรู้เชิงรุกและการใช้ชุมชนเป็นฐาน สอดคล้องกับบริบทในด้านสภาพแวดล้อมที่พบว่าชุมชนมีศักยภาพเป็นแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญ แต่ยังมีข้อจำกัดด้านทรัพยากร เวลา และการเข้าถึง ส่งผลให้ไม่สามารถนำมาใช้ได้อย่างเต็มที่ แม้บริบทของชุมชนจะมีทุนทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมที่หลากหลายและพร้อมเป็นแหล่งเรียนรู้ แต่กลับยังไม่ได้รับการบูรณาการเข้าสู่กระบวนการจัดการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ จากการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยวิธี Thematic Analysis พบว่า ปัญหาดังกล่าวสามารถสังเคราะห์เป็นประเด็นหลัก (Themes) ได้ 3 ประเด็นสำคัญ ดังนี้

ตารางที่ 1 สรุปสภาพปัญหาและบริบท (Thematic Findings)

Theme	Description (คำอธิบายเชิงวิเคราะห์)	Supporting Quotes (คำกล่าวสนับสนุน)	Implication (นัยสำคัญเชิงการพัฒนา)
Theme 1: Traditional Pedagogy Dominance (การครอบงำของการสอนแบบดั้งเดิม)	การจัดการเรียนรู้นี้ยังเน้นการบรรยายและยึดตำราเรียนเป็นหลัก ครูเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ ขณะที่ผู้เรียนเป็นผู้รับสาร ส่งผลให้การเรียนรู้นี้เน้นการท่องจำมากกว่าการคิดวิเคราะห์ ข้อจำกัดด้านเวลา ภาระงาน และระบบการวัดผลเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ครูเลือกใช้วิธีการสอนดังกล่าว	“การสอนประวัติศาสตร์มักมีลักษณะที่เน้นการเรียนรู้แบบท่องจำ และยึดติดกับตำราเรียนเป็นหลัก” “จะสอนตามหนังสือเรียนเพื่อให้ทันต่อการสอบ” “ครูพูดบรรยายอย่างเดียวทำให้เบื่อ้าง”	ควรปรับปรุงแบบการสอนจาก Passive Learning ไปสู่ Active Learning ร่วมกับแนวคิดการแสดงบทบาทสมมติ (Role-Playing) โดยเน้นบทบาทครูเป็นผู้อำนวยความสะดวก (facilitator) และส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ของผู้เรียน
Theme 2: Disconnection from Local Context (การขาดการเชื่อมโยงกับบริบทท้องถิ่น)	เนื้อหาการเรียนรู้อาจไม่เชื่อมโยงกับประวัติศาสตร์ท้องถิ่น แม้ชุมชนจะมีแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญ แต่ยังไม่ได้ถูกนำมาใช้ กระบวนการเรียนรู้ ทำให้ผู้เรียนไม่เข้าใจรากเหง้าของตนเองและไม่เห็นคุณค่าของชุมชน	“หนูไม่รู้ประวัติความเป็นมาของชุมชน” “ผู้เรียนยังขาดความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของตนเอง” “อยากให้ได้เรียนรู้เรื่องใกล้ตัว เช่น ประวัติหมู่บ้านเรา”	ควรบูรณาการแนวคิด Community-based Learning (CBL) โดยนำแหล่งเรียนรู้ในชุมชนมาใช้ในการจัดการเรียนรู้เพื่อเชื่อมโยงเนื้อหา กับชีวิตจริงของผู้เรียน
Theme 3: Lack of Experiential	การเรียนรู้ส่วนใหญ่เกิดในห้องเรียน ขาดการลงมือปฏิบัติและการเรียนรู้จาก	“อยากให้มียุคประวัติศาสตร์ไปเรียนรู้นอกห้องเรียน”	ควรส่งเสริม Experiential Learning

Learning (การขาดการเรียนรู้ จากประสบการณ์ จริง)	สถานการณ์จริง ส่งผลให้ผู้เรียนไม่เข้าใจเชิง ลึก และไม่เกิดความผูกพันกับเนื้อหา แม้ครู และผู้เรียนจะเห็นความสำคัญของการ เรียนรู้จากประสบการณ์ แต่ยังมีข้อจำกัด ด้านเวลาและทรัพยากร	“ถ้าได้ไปดูของจริงจะเข้าใจ มากขึ้น” “อยากให้มีคนในชุมชนมาเล่า เรื่องให้ฟัง”	ของ David A. Kolb (1987). โดยออกแบบ กิจกรรมที่ให้ผู้เรียนลง พื้นที่ เรียนรู้จากชุมชน และมีส่วนร่วมอย่าง กระตือรือร้น

ตอนที่ 2 รูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่พัฒนาสู่การยกระดับเป็น “MODEL”

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลในตอนต้นที่ 1 ซึ่งผู้วิจัยได้สังเคราะห์สภาพปัญหาการจัดการเรียนการสอนรายวิชาประวัติศาสตร์ในกลุ่มโรงเรียนนิคมทุ่งโพธิ์ทะเล โดยใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงธีม (Thematic Analysis) พบประเด็นปัญหาที่สะท้อนให้เห็นถึงข้อจำกัดเชิงระบบของการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ในพื้นที่ ซึ่งยังไม่สามารถส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจเชิงลึก ความผูกพันกับชุมชน และความสามารถในการถ่ายทอดความรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้ดำเนินการออกแบบและพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์โดยใช้ชุมชนนิคมทุ่งโพธิ์ทะเลเป็นฐาน โดยกิจกรรมที่พัฒนาภายใต้โครงสร้างกิจกรรมการเรียนรู้สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ฉบับปรับปรุง พุทธศักราช 2560 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สาระที่ 4 ประวัติศาสตร์ มาตรฐาน ส 4.1 ดังนี้

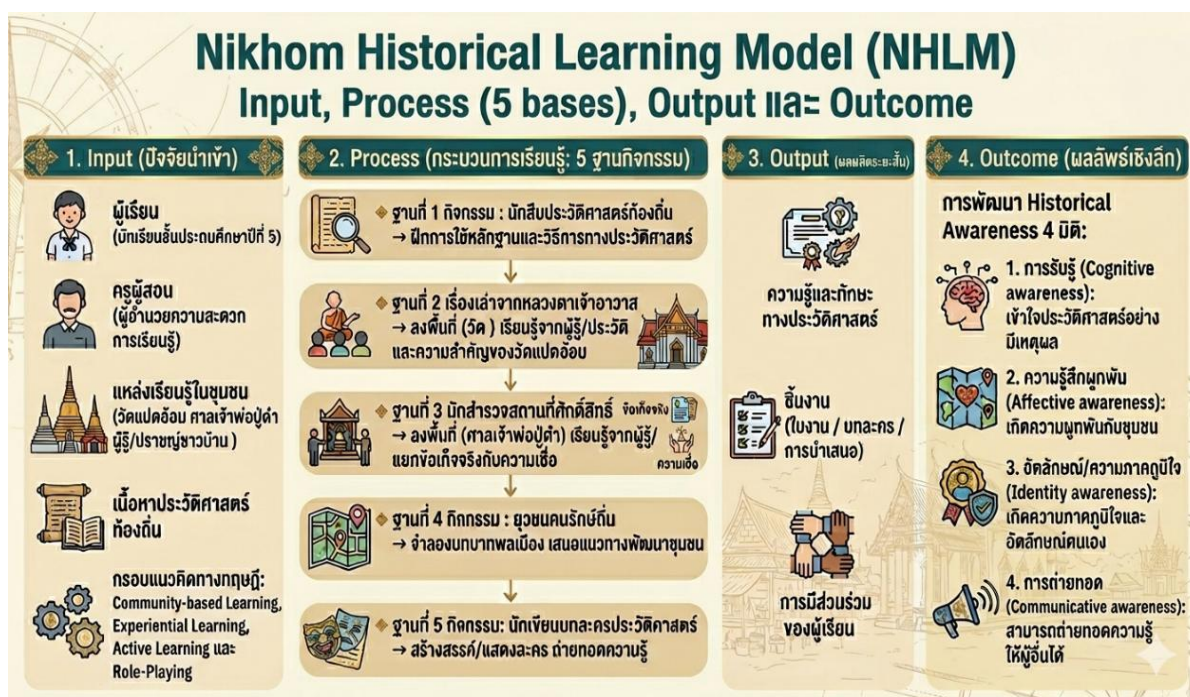
ตารางที่ 2 ออกแบบการสอนกิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน

(ภายใต้ ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเรื่อง ประวัติศาสตร์ชุมชนนิคมทุ่งโพธิ์ทะเล)

มิติของความตระหนักรู้ทาง ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น	ฐานกิจกรรม	จำนวน ชั่วโมง	กระบวนการ / วิธีการสอน	แหล่งเรียนรู้ / สื่อ / ทรัพยากร
มิติที่ 1 : การรับรู้ (Cognitive awareness) ความเข้าใจเกี่ยวกับความเป็นมา เหตุการณ์สำคัญ โดยอาศัยหลักฐานทางประวัติศาสตร์ และกระบวนการสืบค้นอย่างเป็นระบบ ผู้เรียนสามารถตอบคำถาม วิเคราะห์ข้อมูล แยกแยะข้อมูล และอธิบายเรื่องราวในอดีตของท้องถิ่นได้อย่างมีเหตุผล	ฐานที่ 1 : นักสืบ ประวัติศาสตร์ ท้องถิ่น	1 ชม.	- จัดการ เรียนรู้แบบ Active Learning	- ใบความรู้เรื่องหลักฐานทางประวัติศาสตร์ - ใบความรู้เรื่อง ประวัติชุมชนนิคมทุ่งโพธิ์ทะเล (ฉบับย่อ) - สื่อการสอน “ประวัติชุมชนนิคมทุ่งโพธิ์ทะเล” - ใบงาน “บันทึกนักสืบ”
มิติที่ 2 : ความรู้สึกผูกพัน (Affective awareness) เป็นความเข้าใจเชิงลึกควบคู่กับความรู้สึก โดยเกิดจากการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ในชุมชนอย่างแท้จริง ก่อให้เกิดความซาบซึ้ง เห็นคุณค่า และความผูกพันต่อชุมชนของตนเอง รวมถึงความภาคภูมิใจในประวัติศาสตร์ ความเป็นมา และสถานที่สำคัญของชุมชน	ฐานที่ 2 : เรื่องเล่าจาก หลวงตาเจ้า อาวาส ฐานที่ 3 : นัก สำรวจ สถานที่ ศักดิ์สิทธิ์	1 ชม. 1 ชม.	- จัดการ เรียนรู้แบบ Active Learning - จัดการ เรียนรู้แบบ Active Learning	- วัดแปดอ้อม - หลวงตาเจ้าอาวาส (วิทยากรท้องถิ่น) - แบบบันทึกสิ่งที่ได้เรียนรู้ - ศาลเจ้าพ่อปู่ดำ - วิทยากรท้องถิ่น - การ์ดภารกิจสำรวจ - ใบความรู้
มิติที่ 3 : อัตลักษณ์/ความภาคภูมิใจ (Identity awareness) การมองเห็นตนเองในฐานะสมาชิกของชุมชน เกิดความภาคภูมิใจ ความเป็นเจ้าของ และจิตสำนึกรักถิ่น	ฐานที่ 4 : ยุวชนคนรัก ถิ่น	1 ชม.	- ใช้เทคนิค “การแสดง บทบาทสมมติ (Role Playing)”	- แบบบันทึกสิ่งที่ได้เรียนรู้จากกิจกรรม : ยุวชนคนรักถิ่น

มิตีที่ 4 : การถ่ายทอด (Communicative awareness)	ฐานที่ 5 : 1 ชม. นักเขียนบท ละคร ประวัติศาสตร์	- ใช้เทคนิค “การแสดง บทบาทสมมติ (Role Playing)”	- Card สถานการณ์บทละคร - AI ChatGPT - เครื่องแต่งกายและอุปกรณ์ประกอบฉาก - ชุดกิจกรรมการเรียนรู้
ความสามารถในการสื่อสารและ เผยแพร่เรื่องราวประวัติศาสตร์ ท้องถิ่นอย่างมีความหมาย สะท้อน ความเข้าใจและคุณค่าที่ได้รับ (การ เปลี่ยนผ่านจาก “ผู้เรียนรู้” ไปสู่ “ผู้ สืบสานและเผยแพร่” ประวัติศาสตร์ ท้องถิ่น)			

อย่างไรก็ตามเพื่อให้รูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้มีความชัดเจน เป็นระบบและสามารถอธิบายกลไกของการพัฒนาผู้เรียนได้อย่างครบถ้วน ผู้วิจัยจึงได้ยกระดับจาก “ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ 5 ฐานกิจกรรม” ไปสู่ “รูปแบบการเรียนรู้ (Model)” ภายใต้ชื่อ Nikhom Historical Learning Model (NHLM) ซึ่งมีองค์ประกอบสำคัญ 4 ส่วน ได้แก่ Input, Process (5 bases), Output และ Outcome ดังนี้

ภาพที่ 1 Nikhom Historical Learning Model (NHLM)

ตอนที่ 3 ผลลัพธ์ของผู้เรียน (Evidence-Based Findings)

ผลการวิจัยพบว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์โดยใช้ชุมชนนิคมทุ่งโพธิ์ทะเลเป็นฐาน ส่งผลให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาความตระหนักรู้ทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่นอย่างครอบคลุมและต่อเนื่องใน 4 มิติ ได้แก่ การรับรู้ (Cognitive awareness) ความรู้สึกผูกพัน (Affective awareness) อัตลักษณ์/ความภาคภูมิใจ (Identity awareness) และการถ่ายทอด (Communicative awareness) โดยทั้ง 4 มิติพัฒนาเชื่อมโยงกันอย่างเป็นลำดับขั้น ไม่ได้เกิดขึ้นแยกส่วนจากกัน เพื่อยืนยันผลการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ผู้วิจัยได้นำเสนอหลักฐานเชิงประจักษ์ (Evidence) จากข้อมูลภาคสนาม ซึ่งประกอบด้วย 3 ประเภท ได้แก่ (1) คำพูดของนักเรียน

(Student Quotes) (2) ข้อความจากแบบสะท้อนคิด (Reflection Excerpts) และ (3) พฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลง (Behavioral Change) ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ในมิติการรับรู้ (Cognitive awareness) พบว่า ผู้เรียนสามารถอธิบายความเป็นมาและเหตุการณ์สำคัญของชุมชนได้อย่างมีเหตุผล สามารถจำแนกประเภทและวิเคราะห์ความน่าเชื่อถือของหลักฐานทางประวัติศาสตร์ รวมทั้งเรียบเรียงพัฒนาการของชุมชน ตั้งแต่การบุกเบิกพื้นที่ การก่อตั้งหมู่บ้าน การสร้างวัดและโรงเรียน จนถึงปัจจุบันได้อย่างเป็นระบบ ความเข้าใจดังกล่าวเกิดจากการที่ผู้เรียนได้ลงมือสืบค้น วิเคราะห์ และเชื่อมโยงข้อมูลด้วยตนเองผ่านทั้งสื่อในชั้นเรียนและการลงพื้นที่จริง ซึ่งสะท้อนผ่านคำพูดของผู้เรียนว่า “ตอนนี้ผมรู้แล้วว่าชุมชนเรามีการเริ่มต้นยังไง มีวัด มีโรงเรียนได้ยังไง” (Student Quotes: Cognitive Awareness) สอดคล้องกับข้อมูลจากแบบสะท้อนคิดที่ระบุว่า “ตอนแรกหนูไม่รู้ว่าประวัติศาสตร์สำคัญยังไง แต่พอได้ไปดูสถานที่จริง หนูเข้าใจมากขึ้น” (Reflection Excerpts: Cognitive + Experiential Learning) นอกจากนี้ ยังพบพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลง เช่น ผู้เรียนสามารถอธิบายลำดับเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ และใช้เหตุผลประกอบการอธิบายได้อย่างชัดเจน (Behavioral Change: Cognitive Development)

ในมิติความรู้สึกผูกพัน (Affective awareness) พบว่า ผู้เรียนเกิดความซาบซึ้ง เห็นคุณค่า และมีความผูกพันกับชุมชนอย่างเป็นรูปธรรม โดยเฉพาะจากการลงพื้นที่วัดแปดอ้อมและศาลเจ้าพ่อปู่ดำ การได้รับฟังเรื่องราวจากหลวงตาเจ้าอาวาส และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางศาสนา ประสบการณ์ตรงดังกล่าวทำให้ผู้เรียนเชื่อมโยงอดีตกับชีวิตของตนเองได้อย่างมีความหมาย สะท้อนผ่านคำพูดของผู้เรียนว่า “หนูรู้สึกภูมิใจที่หมู่บ้านเรามีประวัติยาวนาน” (Student Quotes: Affective + Identity) และจากแบบสะท้อนคิดที่ระบุว่า “หนูรู้สึกว่าตัวเองเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนมากขึ้น” (Reflection Excerpts: Affective Awareness) รวมทั้งพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลง เช่น ผู้เรียนแสดงความสนใจในเรื่องราวของชุมชน และมีทัศนคติที่ดีต่อการอนุรักษ์แหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น (Behavioral Change: Affective Development)

ในมิติอัตลักษณ์/ความภาคภูมิใจ (Identity awareness) พบว่า ผู้เรียนเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของและมองเห็นตนเองในฐานะสมาชิกของชุมชนที่มีคุณค่า โดยเฉพาะจากกิจกรรมยุวชนคนรักถิ่น ที่ผู้เรียนได้ร่วมกันออกแบบโครงการพัฒนาชุมชน ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการตระหนักในบทบาทของตนเองในการสืบสานและอนุรักษ์ชุมชน สอดคล้องกับคำพูดของผู้เรียนว่า “หนูอยากช่วยพัฒนาชุมชนของเราให้ดีขึ้น” (Student Quotes: Identity Awareness) และจากแบบสะท้อนคิดที่ระบุว่า “หนูรู้สึกว่าชุมชนนี้เป็นของเรา เราต้องช่วยกันดูแล” (Reflection Excerpts: Place-based Identity) รวมทั้งพฤติกรรมที่ปรากฏ เช่น ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเสนอแนวทางพัฒนาชุมชน และแสดงความภาคภูมิใจในอัตลักษณ์ของตน (Behavioral Change: Identity Development)

ในมิติการถ่ายทอด (Communicative awareness) พบว่า ผู้เรียนสามารถสังเคราะห์ความรู้จากทุกกิจกรรมมาเรียบเรียงเป็นบทละครประวัติศาสตร์ และนำเสนอเรื่องราวของชุมชนต่อผู้อื่นได้อย่างมั่นใจ สะท้อนให้เห็นถึงการเปลี่ยนบทบาทจากผู้รับความรู้ไปสู่ผู้ถ่ายทอดความรู้ สอดคล้องกับคำพูดของผู้เรียนว่า “ผมอยากไปเล่าให้คนอื่นฟังว่าแถวบ้านเรามีเรื่องแบบนี้” (Student Quotes: Communicative Awareness) รวมทั้งข้อมูลจากแบบสะท้อนคิดที่ระบุว่า “หนูอยากให้คนอื่นรู้เรื่องประวัติชุมชนของเราด้วย” (Reflection Excerpts: Communicative Awareness) และพฤติกรรมที่ปรากฏ ได้แก่ ผู้เรียนสามารถแสดงบทละครประวัติศาสตร์ นำเสนอหน้าชั้นเรียน และเผยแพร่ความรู้หน้าเสาธงได้อย่างมั่นใจ (Behavioral Change: Communication Skill)

การดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ในครั้งนี้ได้พัฒนาความตระหนักรู้ทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของผู้เรียนครบทั้ง 4 มิติ ไม่ว่าจะเป็นด้านความรู้ความเข้าใจ ความรู้สึก อัตลักษณ์ และการปฏิบัติ สิ่งเหล่านี้สะท้อนให้เห็นว่าผู้เรียนได้เติบโตขึ้นอย่างแท้จริง จากเดิมที่เรียนรู้เพียงเนื้อหาและข้อเท็จจริง สู่การมีจิตสำนึกที่เข้าใจประวัติศาสตร์ท้องถิ่นอย่างลึกซึ้ง ที่สำคัญผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงอดีต ปัจจุบัน และอนาคตเข้าด้วยกันได้ เข้าใจว่าประวัติศาสตร์มีทั้งความต่อเนื่องและการเปลี่ยนแปลง ไม่ใช่เพียงการท่องจำเหตุการณ์ที่ผ่านมา และที่สำคัญยิ่งกว่านั้นคือการที่ผู้เรียนได้ค้นพบตัวตนของตนเองในฐานะเป็นสมาชิกส่วนหนึ่งของชุมชน และผู้สืบสานเรื่องราวของชุมชน พร้อมที่จะรักษาและถ่ายทอดมรดกทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่นต่อไปในอนาคต

อภิปรายผลการวิจัย

จากการดำเนินงานวิจัยเรื่องกิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์โดยใช้ชุมชนนิคมทุ่งโพธิ์ทะเลเป็นฐาน ผู้วิจัยได้บูรณาการกระบวนการศึกษาสภาพปัญหาและบริบทเชิงพื้นที่เข้ากับการออกแบบการเรียนรู้ภายใต้ชุดกิจกรรม “ประวัติศาสตร์ชุมชนนิคมทุ่งโพธิ์ทะเล” ผ่านแนวคิดการออกแบบการเรียนรู้บนฐานชุมชน (Community-based Learning Design) จำนวน 5 ฐานกิจกรรม ซึ่งถือเป็นการรื้อถอนโครงสร้างการเรียนรู้แบบดั้งเดิมที่เน้นการถ่ายทอดเนื้อหาเชิงปฏิฐานนิยม (Teacher-centered/Textbook-oriented) ไปสู่การสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ที่มีความหมาย (Meaningful Learning) และมีรากฐานเชื่อมโยงกับนิเวศวัฒนธรรม

ของผู้เรียนอย่างแท้จริง ปรากฏการณ์การเปลี่ยนแปลงของผู้เรียนที่เกิดขึ้น สะท้อนให้เห็นถึงพลวัตของการจัดการศึกษาโดยใช้พื้นที่เป็นฐาน (Place-based Education) ซึ่งพื้นที่นั้นคมทุ่งโพธิ์ทะเลไม่ได้ทำหน้าที่เป็นเพียงสถานที่จัดกิจกรรม แต่ทำหน้าที่เป็น "ฐานทรัพยากรทางปัญญา" และฐานของประสบการณ์เรียนรู้ที่หลอมรวมเนื้อหาทางวิชาการเข้ากับวิถีชีวิตจริง สอดคล้องกับข้อเสนอของ Melaville (2006) ที่ระบุว่า การเชื่อมโยงสถาบันการศึกษากับชุมชนอย่างเป็นระบบคือกลไกสำคัญในการเสริมสร้างความหมายของการเรียนรู้และพัฒนาศักยภาพพลเมืองอย่างยั่งยืน ในทำนองเดียวกับที่ วิภาดา พินลา และวิภาพรณ พินลา (2566) ชี้ให้เห็นว่าการมีชุมชนเป็นศูนย์กลางช่วยเปิดพื้นที่ให้ผู้เรียนได้ปฏิสัมพันธ์กับแหล่งเรียนรู้และปราชญ์ท้องถิ่นผ่านประสบการณ์ตรงและการมีส่วนร่วมเชิงรุก

กระบวนการดังกล่าวสามารถอธิบายได้ด้วย ทฤษฎีการเรียนรู้จากประสบการณ์ (Experiential Learning Theory) ของ Kolb (1987) โดยผู้วิจัยได้นำประสบการณ์เดิมของผู้เรียนมาเป็นวัตถุดิบในการสร้างความรู้ใหม่ผ่านวงจรการลงมือปฏิบัติ การสะท้อนคิด (Reflection) และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ซึ่งเอื้อให้ผู้เรียนเกิดการตกผลึกทางความคิดและอารมณ์ความรู้สึก จนนำไปสู่การสร้างองค์ความรู้ทางประวัติศาสตร์ที่มีความหมายจำเพาะตน (Subjective Meaning) ที่สำคัญ ผลการวิจัยยังชี้ให้เห็นถึงการอุบัติขึ้นของ "ความต่อเนื่องทางประวัติศาสตร์" (Historical Continuity) ซึ่งผู้เรียนสามารถก้าวข้ามการมองอดีตในฐานะเหตุการณ์ที่สิ้นสุดลง ไปสู่การมองเห็นความเชื่อมโยงเชิงพลวัตระหว่างอดีต (การบุกเบิกนิคม) กับปัจจุบัน (สภาพชีวิตปัจจุบัน) การเรียนรู้ผ่านสถานที่ศักดิ์สิทธิ์อย่างวัดแปดอ้อมและศาลเจ้าพ่อปู่ดำ จึงเปลี่ยนสถานะจาก "ร่องรอยของอดีต" (Traces of the past) ไปสู่ "พื้นที่แห่งความหมายปัจจุบัน" ที่ส่งผลต่อวิถีความเชื่อและความสัมพันธ์ สอดรับกับแนวคิด ความสำนึกทางประวัติศาสตร์ (Historical Consciousness) ที่มุ่งประสานอดีต ปัจจุบัน และอนาคตเข้าด้วยกันอย่างมีบูรณาการ

ในมิติของระเบียบวิธีจัดการเรียนรู้ งานวิจัยนี้สะท้อนหลักการ Active Learning ตามแนวคิดของ Bonwell และ Eison (1991) และ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2562) ที่เน้นให้ผู้เรียนมีบทบาทนำ (Agency) ในการวิเคราะห์ สังเคราะห์ และสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง โดยมีครูทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยความสะดวก (Facilitator) นอกจากนี้ การบูรณาการ การแสดงบทบาทสมมติ (Role-Playing) ตามแนวคิดของ ทิศนา ขัมมณี (2519) ยังทำหน้าที่เป็นกลไกสะพานเชื่อมระหว่างความเข้าใจเชิงเหตุผลและมิติทางความรู้สึก (Affective domain) ทำให้ประวัติศาสตร์ชุมชนกลายเป็นเรื่องที่ "สัมผัสได้"

ความโดดเด่นที่สำคัญของงานวิจัยชิ้นนี้คือการขับเคลื่อนมิติ ความยั่งยืนทางวัฒนธรรม (Cultural Sustainability) ตามกรอบของ UNESCO (2017) ซึ่งการเรียนรู้ไม่ได้หยุดเพียงการจดจำข้อมูล แต่เป็นกระบวนการสืบสานมรดกทางวัฒนธรรมและการรักษาความทรงจำร่วม (Collective Memory) เพื่อสร้างความต่อเนื่องทางสังคม การที่ผู้เรียนสามารถถ่ายทอดเรื่องราวท้องถิ่นนั้น สะท้อนถึงการบรรลุสมรรถนะการตระหนักรู้ในตนเอง (Self-awareness) และการก่อรูปอัตลักษณ์ความเป็นพลเมือง (Civic Identity Formation) ในระดับท้องถิ่นที่เข้มแข็ง

ในท้ายที่สุด ผลการวิจัยยังสอดคล้องกับแนวทางการศึกษาพลเมืองโลก (Global Citizenship Education: GCED) ของ UNESCO (2015) และแนวคิดของ James A. Banks (2008) ใน 3 มิติหลัก ได้แก่ มิติด้านความรู้ มิติด้านคุณค่า และมิติด้านพฤติกรรม โดยเฉพาะการพัฒนา จิตสำนึกทางประวัติศาสตร์ (Historical Consciousness) ในระดับที่ลึกซึ้งตามแนวคิดของ Jörn Rüsen (2004) และ Peter Seixas และ Tom Morton (2013) ที่มองเห็นตนเองเป็นส่วนหนึ่งของกระแสธารประวัติศาสตร์ งานวิจัยนี้จึงมิได้เป็นเพียงการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ในระดับท้องถิ่น แต่เป็นการยกระดับคุณภาพการศึกษาสังคมศึกษาในระดับสากล ที่มุ่งพัฒนาพลเมืองให้มีความรอบรู้ ยึดมั่นในคุณค่า และมีส่วนร่วมอย่างสร้างสรรค์ต่อสังคมโลกท่ามกลางความหลากหลายทางวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 การประยุกต์ใช้เชิงบริบทและนวัตกรรมช่วยครู (Contextual Adaptation & Scaffolding) สถานศึกษาและหน่วยงานต้นสังกัดควรนำรูปแบบกิจกรรม NHLM ไปประยุกต์ใช้ในฐานนวัตกรรมต้นแบบ(Prototype) โดยเฉพาะในโรงเรียนขนาดเล็กที่มีข้อจำกัดด้านทรัพยากร โดยใช้โครงสร้างฐานกิจกรรมที่ชัดเจนเป็น นักร้านทางปัญญา (Instructional Scaffolding) เพื่อลดภาระการออกแบบการสอนของครู ในขณะเดียวกันต้องยึดหยุ่นพอที่จะปรับหน่วยการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับบริบทวัฒนธรรมของแต่ละท้องถิ่น เพื่อเปลี่ยนห้องเรียนประวัติศาสตร์จากเชิงเทคนิคไปสู่เชิงประสบการณ์

1.2 การยกระดับบทบาทครูสู่ผู้อำนวยความสะดวกเชิงวิพากษ์ (From Instructor to Critical Facilitator) ครูผู้สอนต้องปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์ทางวิชาชีพจาก "ผู้ส่งผ่านความรู้" (Knowledge Transmitter) ไปสู่ ผู้ออกแบบประสบการณ์และผู้อำนวยความสะดวกเชิงวิพากษ์ (Critical Facilitator) โดยเน้นการสร้างพื้นที่ปลอดภัยทางความคิดที่เอื้อให้ผู้เรียนสืบเสาะ (Inquiry) วิเคราะห์หลักฐานขั้นต้น และสะท้อนคิด (Reflection) เพื่อเชื่อมโยงมิติทางประวัติศาสตร์เข้ากับวิถีชีวิตปัจจุบัน มากกว่าการมุ่งเน้นความถูกต้องของข้อมูลตามตำราเพียงอย่างเดียว

1.3 การสร้างภาคีเครือข่ายนิเวศการเรียนรู้ (Building Learning Ecosystem Networks) ควรจัดตั้ง คณะทำงานร่วมระหว่างโรงเรียนและชุมชน ที่ประกอบด้วย ราษฎรชาวบ้าน ผู้นำศาสนา และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อทำหน้าที่รวบรวมและจัดระบบคลังข้อมูลประวัติศาสตร์ท้องถิ่น (Local Archive) ให้เป็นปัจจุบัน การสร้างความร่วมมืออย่างเป็นทางการนี้จะช่วยเปลี่ยนสถานะของชุมชนจากแหล่งทัศนศึกษาไปสู่ภาคีหุ้นส่วนทางการศึกษา (Educational Partner) ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของการสร้างความทรงจำร่วม (Collective Memory) ที่ยั่งยืน

1.4 การบริหารจัดการความเสี่ยงและแผนปฏิบัติการเชิงระบบ (Systemic Action Planning & Risk Management) การจัดการเรียนรู้บนฐานชุมชนมีความซับซ้อนสูง (High Complexity) สถานศึกษาจึงควรมีการวางแผนเชิงระบบที่ครอบคลุมถึงมาตรการความปลอดภัยและการจัดการเวลา โดยมีการกำหนดบทบาทหน้าที่ของทุกภาคส่วนอย่างชัดเจน (Clear Mapping of Roles) รวมถึงการจัดเตรียมแผนสำรองในกรณีที่เกิดข้อจำกัดเชิงพื้นที่หรือบุคคล เพื่อให้กระบวนการเรียนรู้ดำเนินไปอย่างต่อเนื่องและบรรลุวัตถุประสงค์โดยไม่ขาดตอน

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 การศึกษาเชิงเปรียบเทียบและความเป็นสากล (Comparative & Longitudinal Studies) ควรมีการวิจัยเชิงเปรียบเทียบระหว่างชุมชนที่มีบริบททางประวัติศาสตร์ต่างกัน (เช่น ชุมชนเมือง vs ชุมชนนิคมสร้างตนเอง) หรือการศึกษาติดตามผลในระยะยาว (Longitudinal Study) เพื่อประเมินความคงทนของความตระหนักรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นและการก่อรูปอัตลักษณ์พลเมืองในระดับมัธยมศึกษาและอุดมศึกษา

2.2 การพัฒนานวัตกรรมประวัติศาสตร์ดิจิทัล (Digital History Innovation) ควรมีการวิจัยและพัฒนาสื่อการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในรูปแบบดิจิทัล (Digital Storytelling) หรือเทคโนโลยีโลกเสมือน (AR/VR) โดยใช้ฐานข้อมูลจากงานวิจัยนี้ เพื่อให้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเข้าถึงคนรุ่นใหม่ได้ง่ายขึ้น และสอดคล้องกับพฤติกรรมการเรียนรู้ในยุคดิจิทัล

2.3 การพัฒนาทักษะการสืบเสาะเชิงคุณภาพ (Methodological Refinement) ควรมีการศึกษาวิจัยเชิงลึกเกี่ยวกับเทคนิคการตั้งคำถามเชิงรุก (Probing Techniques) และเครื่องมือประเมินความตระหนักรู้เชิงคุณภาพ (Qualitative Assessment Tools) ที่สามารถวัดมิติทางอารมณ์ความรู้สึกและความผูกพันกับท้องถิ่นได้อย่างแม่นยำ เพื่อลดความลำเอียงในการเก็บข้อมูลและทำให้ได้ข้อค้นพบที่สะท้อนเสียงของผู้เรียน (Students' Voice) อย่างแท้จริง

เอกสารอ้างอิง

- Banks, J. A. (2008). **Diversity, group identity, and citizenship education in a global age**. Educational Researcher, 37(3), 129–139. <https://doi.org/10.3102/0013189X08317501>
- Braun, V., & Clarke, V. (2006). **Using thematic analysis in psychology**. Qualitative Research in Psychology, 3(2), 77–101.
- Bonwell, C. C., & Eison, J. A. (1991). **Active learning: Creating excitement in the classroom**. ASHE-ERIC Higher Education Report.
- Creswell, J. W. (2013). **Qualitative inquiry and research design: Choosing among five approaches (3rd ed.)**. Sage Publications.
- Kolb, D. A. (1987). **Experiential learning: Experience as the source of learning and development**. Prentice Hall.
- Lincoln, Y. S., & Guba, E. G. (1985). **Naturalistic inquiry**. Sage Publications.
- Melaville, A., Berg, A. C., & Blank, M. J. (2006). **Community-based learning: Engaging students for success and citizenship**. Coalition for Community Schools.
- Rüsen, J. (2004). **Historical Consciousness: Narrative Structure, Moral Function, and Ontogenetic Development**.
- Seixas, P., & Morton, T. (2013). **The big six historical thinking concepts**. Nelson Education.
- UNESCO. (2015). **Global citizenship education: Topics and learning objectives**.
- UNESCO. [Online]. Available: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000232993>. ISBN 978-92-3-100102-4. [2568, สิงหาคม 18].
- UNESCO. (2017). **ความสามารถด้าน SDG ที่ครอบคลุมและเฉพาะทางของ UNESCO**. [Online]. Available: https://www.unsdglearn.org/unesco-cross-cutting-and-specialized-sdg-competencies/?utm_source=chatgpt.com. [2568, สิงหาคม 16].
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2560). **แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 – 2579**. กรุงเทพฯ : สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา บริษัท พรักหวานกราฟฟิค จำกัด
- กระทรวงศึกษาธิการ. **นโยบายการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2568 – 2569**. (17 ตุลาคม 2567). ราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่ 141 ตอนพิเศษ 309 ง หน้า 11-12
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). **หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย
- ทิศนา แคมมณี. (2519). **การใช้บทบาทสมมติในการเรียนการสอน**. Journal of Education Studies, 6(2), 43-47. doi: 10.58837/CHULA.EDUCU.6.2.12
- วิภาดา พินลา , วิชาพรณ พินลา. (2566). **ห้องเรียนครูสังคมศึกษากับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน Classroom of Social Studies Teacher with Learning Management using Community-Based Learning**. วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ, 23(2), 3-4
- วรารณ ศรีวิโรจน์. (มปป). **เอกสารประกอบการสอนรายวิชา 1022230 หลักการจัดการเรียนรู้**. คณะครุศาสตร์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี. [Online]. Available: chromeextension://Kdpelmjpfafjppnhbloffcjpeomlnpah/https://edu.pbru.ac.th/wp-content/uploads/2017/05/e-media_08.pdf.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2562). **แนวทางการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active learning)**.